

VERDAGUER I MONTSERRAT

Isidor Cònsul

Hi ha documentada la primera visita de Jacint Verdaguer a Montserrat, a finals de setembre de 1872, allotjat amb un acompanyant a les cel·les de Sant Plàcid¹. El poeta de Folgueroles feia un parell d'anys que s'havia ordenat sacerdot i un que exercia de vicari a Vinyoles d'Orís, en el marc d'una conjuntura difícil marcada per l'eclat de la Tercera Carlinada. El rector de la parròquia, Josep Antoni Galceran, com la majoria dels clergues catalans, era un capellà d'arrelades conviccions carlistes, germà d'un capitost tradicionalista que havia mort en una acció bèl·lica prop de Vinyoles. Segons Josep Miracle, mossèn Galceran feia olor de pólvora i respirava guerra les vint-i-quatre hores del dia², raó per la qual, es va trossar la sotana, va despenjar el trabuc i va abandonar el govern de la parròquia per anar a dirigir la partida carlista que havia dirigit el seu germà fins a la mort. La parròquia de Vinyoles d'Orís va quedar, doncs, a les mans del jove vicari mossèn Cinto que passava, llavors, per una etapa pietosa i de lliurament exemplar a la feina sacerdotal, sense oblidar la seva vocació literària amb el conreu de poesia religiosa i component càntics religiosos per al poble. Com a poeta que era, en aquella primera estada montserratina, dedicà aquesta breu presentalla a la Verge:

Què us donaré, Perleta,
si el cor ja us el doní?
Preneu la cançoneta
que us he feta ara aquí.

Un apunt d'història

La primera visita de Verdaguer a Montserrat va coincidir, d'altra banda, amb un moment difícil per al monestir que cal emmarcar en el procés històric que va patir Montserrat durant bona part del segle XIX, a partir per la destrucció soferta durant la Guerra del Francès (1808-1814), i els problemes patits entre 1814 i 1833. Entre juliol i octubre de 1811, el general francès Louis-Gabriel Suchet ocupà Montserrat i, abans

¹ Vegeu Francesc Xavier Altés i Aguiló, *Jacint Verdaguer i Montserrat*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2002, pàg. 13.

d'abandonar la muntanya, els seus soldats van saquejar les dependències, van incendiar el monestir i van quedar destruïts el temple, la biblioteca i l'arxiu. Segons la descripció feta pel pare Crusellas, la nit de 10 a 11 d'octubre, les tropes franceses van desmuntar els altars, van posar el fustam sota el cimbori, hi van calar foc abans d'anar-se'n i van convertir el temple en una immensa foguera. Un any després, l'estiu de 1812, el monestir i la muntanya van tornar a patir un altre atac. Montserrat era llavors plaça fortificada i, en aquest segon atac, tres divisions franceses que venien d'Esparreguera i de Monistrol van cremar Collbató i algunes ermites.

Acabada la Guerra del Francès i aprofitant les dues etapes absolutistes de Ferran VII, el monestir fou reconstruït entre 1814 i 1833; tot i patir el parèntesi del trienni constitucional (1820-1823), en què li foren incautats els béns i empresonats alguns del seus monjos. Els problemes van tornar l'any 1835, en funció de les lleis de desamortització del ministeri Mendizábal quan va quedar suprimida la vida monàstica i la comunitat de monjos es va veure obligada a abandonar Montserrat i a dispersar-se. Tot i això, el 1844, per desig de la reina mare, Maria Cristina, es va permetre una alternativa provisional per a l'església i el monestir, que foren convertits en parròquia amb la condició que els sacerdots, malgrat ser monjos, no vestissin l'hàbit monàstic ni es presentessin com a benedictins. Una situació de difícil equilibri i precarietat que va durar, fet i fet, fins a finals de segle: la comunitat de Montserrat era tolerada i se la considerava, des de fora, com una associació de capellans exclaustrats. Fou en aquest punt, a mitjan segle XIX, on cal remarcar la importància d'un personatge cabdal, l'abat Miquel Muntades (1808-1885), la tenacitat i els esforços diplomàtics del qual, van permetre activar la vida religiosa, continuar la restauració i endegar campanyes com la del suposat mil·lenari de la troballa de la Mare de Déu, els anys 1880 i 1881.

Pel que fa Jacint Verdaguer, ja des dels primers tempteigs poètics, va manifestar una tirada cap a l'exaltació de Montserrat i la Moreneta. Així ho palesen els tres poemes de tema montserratí del seu primer volum religiós, *Idil·lis i cants místics* (1879) [*La font del miracle*, *Balada de Montserrat* i *A la Moreneta de Montserrat*], diversos esborranys inèdits dels seus manuscrits més antics i versos de presentalla a l'àlbum de visitants il·lustres del monestir. De tota manera, el gruix de la producció

² Josep Miracle, *Verdaguer amb la lira i el calze*. Barcelona: Aymà, 1952, pàg. 214.

poètica de Verdaguer sobre Montserrat coincideix amb la preparació i celebració de les festes del milenar.

Les festes del milenar de Montserrat

El 17 d'octubre de 1879 hi hagué a Montserrat una reunió preparatòria de les festes del mil·lenari del monestir que s'havien de celebrar l'any 1880. La presidí l'abat Miquel Muntades i hi van assistir Jaume Collell, Jacint Verdaguer i Fèlix Sardà i Salvany, que s'havia avançat a redactar-ne un projecte. Des de posicions polítiques diferents, Jaume Collell i Fèlix Sardà i Salvany s'havien convertit en dos cavalls de força de la represa eclesial i religiosa a Catalunya en el darrer terç del XIX. A Vic, Collell havia fundat, juntament amb el seu amic Verdaguer, el setmanari "La Veu del Montserrat" (1878-1901), que va dirigir fins l'any 1890 i que va esdevenir referència del catalanisme conservador. En la línia definida per Josep Pla com "el filó de Vic", "La Veu del Montserrat" va acollir un dinàmic moviment d'escriptors, normalment eclesiàstics, entre els quals, a més del Collell i Verdaguer, hi havia Martí Genís i Aguilar, Narcís Verdaguer i Callís, Josep Torras i Bages i els germans Masferrer. La revista es va vincular als sectors conservadors de la Renaixença i va saber marcar un terreny de joc propi que es distanciava tant de l'integrisme més recalcitrant, partidari de la total incompatibilitat entre la fe catòlica i el liberalisme, i també del sector eclesial, més minoritari, que es decantava per trobar alternatives de convivència amb el liberalisme.

Fèlix Sardà i Salvany, per la seva banda, havia fundat i dirigia la "Revista Popular" (1871-1928), redactada en castellà i que era, alhora, conjuntament amb "El Correo Catlán", portaveu de l'integrisme religiós a tota ultrança, tal com denunciava el mateix capellà sabadellenc en el seu llibre més combatiu i polèmic, *El liberalismo es pecado* (1884). I era justament Sardà i Salvany qui havia llençat la idea, a "Revista Popular" de festivar els mil anys de la suposada troballa de la Mare de Déu. Tot sembla indicar que l'abat Muntades es devia neguitejar davant del nervi del capellà integrista i nomenà una comissió en la qual també hi havia Jacint Verdaguer i Jaume Collell. Abans, el mateix Sardà i Salvany, per convèncer Miquel Muntadas de la bondat de la seva idea, organitzà la reunió del 17 d'octubre i els tres sacerdots hi assistiren després de tenir una assentada prèvia, a Barcelona, amb el bisbe Urquinaona. Fou en

aquesta reunió que Jaume Collell es perfilà com l'ànima de la campanya garantint que *aquells esdeveniments pietosos prenguessin, tant com era possible, una dimensió patriòtica dins de la línia d'una consciència nacional en renaixença*³. La comunitat montserratina era molt reduïda de personal, no es podia permetre grans dispendis però estava, tanmateix, disposada a fer sacrificis per tal de celebrar dignament la data de 1880. Molts anys després, Jaume Collell, recordant aquella reunió, se n'atorga tot el protagonisme, deiant escrit que es va *permetre abocetar un plan general de les festes del milenar que havien de començar el 25 d'abril de 1880 i, suposant que podríem lograr l'assistència de tots o de la majoria dels bisbes de la província eclesiàstica, tampoc no podria faltar la celebració d'un certamen poètic i musical, i a fi d'assegurar-ne l'èxit instàrem a mossèn Verdaguer a que preparàs una llegenda montserratina i una cançó que seria com un modern virolai*.⁴

El motiu del mil·lenari de Montserrat partia de donar com a bona la data de l'any 880 com el de la troballa de la Verge, en temps del primer comte de Barcelona, Jofre el Pilós. Jacint Verdaguer n'estava al cas i feia mesos que havia començat a treballar la *Llegenda de Montserrat*, segons que es dedueix d'una carta a Collell datada uns dies abans de la reunió del 17 d'octubre: *la meva llegenda de Garí ho ha pagat, puix s'ha quedat com estava abans de l'estiu. Ara me'n vaig a Montserrat a acabar-la*⁵. El que la llegenda havia pagat, pel que sembla amb un endarreriment respecte del calendari previst, és que a mitjan agost, quan el capellà poeta es disposava a passar unes setmanes de lleure a Folgueroles i a Vic, fou sol·licitat per acompanyar Claudi López als banys de la Presta. De tota manera, el detall que ja treballava la llegenda de Joan Garí en els mesos anteriors a la reunió preparatòria del mil·lenari sembla indicatiu que els dos amics, Collell i Verdaguer, sense concretar-ho en cap text com havia fet Sardà i Salvany, també havien parlat de l'efemèride montserratina.

Segons el pla previst per Jaume Collell, es va convocar un certamen literari amb dos premis extraordinaris: una "Arpa d'or i argent amb esmalts" a l'oda que, *amb*

³ Maur M. Boix, "Qui en fou l'inspirador". "Serra d'Or" (abril de 1981).

⁴ Manllevo la citació de *Les nostres campanyes montserratines*, de Jaume Collell, apèndix documental a Jacint Verdaguer, *Montserrat. Llegenda de Montserrat*. A cura de Maur M. Boix. Vic, Eumo Editorial, 1997. En normalitzo l'ortografia i la puntuació.

⁵ Jacint Verdaguer, *Epistolari*. Dins *Prosa* (TO), pàg. 798.

més elevada entonació i major profunditat de pensament sien cantades les excel·lències de la Verge; i una “Bandola d’or i argent amb esmalts” a la millor llegenda fundada en una o varies de les tradicions de la història de Montserrat. Verdaguer tirà a tots dos premis, sense èxit en el primer cas, que fou atorgat al poeta mallorquí Tomàs Forteza, però va obtenir el guardó que tocava amb la *Llegenda de Montserrat*. L’obra constava llavors de dotze cants i fou editada per Jaume Collell (a l’estampa de Ramon Anglada de Vic), el setembre de 1880, a la Biblioteca dels Escons de Catalunya. Al mateix temps, a “La Veu del Montserrat” i durant els mesos de març i abril de 1880, Verdaguer va anar publicant cançons de temàtica montserratina que formaven part del procés d’animació de la campanya del mil·lenari endegada pel setmanari de Vic, aplegades després en el volum *Cançons de Montserrat*, que duia, en apèndix, un parell de composicions més: el romanç *Don Jaume en Sant Jeroni* i l’oda *A la Verge de Montserrat*, que havia concursat sense èxit al premi de la millor oda a la Verge, atorgat com s’ha dit a una composició de Tomàs Forteza. Com a encàrrec a banda, la comissió organitzadora li havia encomanat la lletra del *Virolai*, text al qual s’havien d’ajustar les composicions musicals que participessin en el Certamen Musical del Mil·lenari. El premi fou atorgat a Josep Rodoreda i Santigós, i la bondat de la lletra i la música van fer que, molt aviat, la composició esdevingués molt popular.

L’èxit de la campanya religiosa del mil·lenari de Montserrat va tenir continuació el 1881, quan Collell i Verdaguer van convidar els poetes catalans a celebrar la coronació canònica de la Verge amb l’ofrena d’una “Corona poètica”. Ells dos també hi van col·laborar, i mossèn Cinto ho va fer per partida doble: primer amb l’*Himne de la Coronació de la Verge de Montserrat* i, el dia de la presentació solemne de la corona, al claustre gòtic del monestir, amb la lectura del poema *L’escultor de la Verge de Montserrat*. Dit d’una altra manera, durant tot l’any 1880 i bona part de 1881, Verdaguer va treballar intensament temes montserratins, fins al punt de comentar, en carta a Collell, l’agost de 1881, que *en Francisquet* [un dels dos germans Francesc Masferrer] *me deia amb molta raó que de Montserrat ja no en dec escriure més*⁶. En la mateixa línia, l’any 1884, en una de les escasses entrevistes que tenim de Verdaguer, el poeta confessava al periodista cubà Manuel de la Cruz que *con los Idilios pienso*

⁶ Jacint Verdaguer, *Epistolari*. Dins *Prosa* (TO), pàg. 831.

cerrar mi vida de poeta. Ellos, la Atlántida, la leyenda i las Canciones de Montserrat seran mi ofrenda a la Iglesia y a mi patria, la ruda, pobre y laboriosa Cataluña. Las inteligencias mediocres se agotan pronto. Yo estoy agotado, no tengo nada nuevo que decir. Los años corren, y antes de que empiece la vejez debe colgarse la pluma, como el soldado cuelga la espada cuando siente que empiezan a faltarle las fuerzas y el ánimo (...). El sacerdote, que vivirá en mi hasta que me postre ante el trono del Altísimo, hace tiempo que cantó la música de requiem al poeta que cubrieron estos hábitos en tiempos mejores⁷.

El paper de Montserrat en l'evolució ideològica de Verdaguer

Per a Verdaguer, aquest intens treball sobre temes montserratins va ser-li molt útil, sobretot des d'una perspectiva ideològica, per tal de fonamentar un seguit de consideracions que lligaven els conceptes de Déu i Catalunya, i que havien estat formulades primer per Collell i després per Torras i Bages. L'any 1879, Collell va publicar l'assaig *Catalanisme. Lo que és i lo que deuria ser*, on assumia com a pròpia la tesi del propagandista francès L. Veuillot, segons la qual l'energia del patriotisme queia de manera paral·lela amb l'energia de la fe i calia, per tant, que el catalanisme es fundés, s'inspirés i convergís en el mateix treball de restauració universal que duia a terme l'Església: *L'Església, hem dit, enmig del trantoll i capbussament dels pobles, va refent sa unitat; los pobles, doncs, si volen refer la sua i conjurar los perills d'una disgregació aniquiladora, es menester que identifiquen sa causa amb la causa de l'Església (...)* Per ço el catalanisme que no s'inspira en lo principi catòlic, únic que posseix virtut regeneradora sempre vella i eternament nova, no és tal catalanisme, perquè en lloc de restaurar enderroca⁸. Només uns anys més tard i en el fil del mateix argument, arribaria la coneguda hipòtesi de Torras i Bages: *L'Església es regionalista perquè és eterna (...)* els organismes polítics, els Estats, es fan i es desfan segons les circumstàncies, fins se'ls constitueix en congressos diplomàtics, per la qual cosa llur duració és sempre limitada, i, en desfer-se, reapareixen les antigues nacions, les unitats socials naturals formades, no en congressos ni en dietes d'homes d'Estat, sinó

⁷ Manuel de la Cruz. "Mosén Jacinto Verdaguer". "La Habana Elegante" (31-XII-1893). Reproduït dins *Anuari Verdaguer*, 1986. Vic: Eumo, 1987. Edició a cura de Pere Farrés.

⁸ Jaume Collell, *Catalanisme. Lo que és i lo que deuria ser*. Dins *Escrits polítics*. Edició a cura de Joan Requesens, pròleg d'Isidre Molas. Vic: Eumo Editorial, 1997.

en els eternals consells de la Providència divina.⁹

La síntesi d'aquesta ideologia converteix la terra en un do de Déu i la pàtria en la propietat d'aquesta terra i els seus paisatge per dret diví: un eix providencialista que justifica, amb arguments religiosos, el sentit pairal i conservador de la terra, en un món que té Déu en el seu centre. És per aquesta consideració teològica que Verdaguer, per exemple, conclogui l'oda *A Barcelona* (1883) amb el toc d'atenció de dir a la ciutat que *qui enfonsa o alça els pobles, és Déu que els ha creat*. Per a Verdaguer, i des d'una perspectiva intel·lectual, aquest procés devia començar amb la celebració del mil·lenari de Montserrat, arran, sobretot, de l'oportunitat de poetitzar la *Llegenda de Montserrat*, el desè cant de la qual és *Les barres de sang* que, amb algunes variants, va incloure després en el volum *Pàtria*. Era en els mateixos mesos en que li prenia forma poètica el mite de Jaume I el Conqueridor, que el mateix Verdaguer va enaltir en el discurs presidencial dels Jocs Florals de 1881 i en dos poemes patriòtics d'especial significació, *Lo Pi de les Tres Branques* i *Don Jaume en Sant Jeroni*.

En el discurs dels Jocs Florals, Verdaguer converteix el Conqueridor en la representació cabdal de l'estirp i l'essència catalana, i en bandera de la Renaixença [*De l'amor que tenia a la nostra parla benvolguda, què més vos ne diré? En català s'enraona amb lo rei de Castella, en català escriu al al khan de Tartària i al soldà de Babilònia; i traient del seu modest bressol eixa dolça llengua, li lleva, per fer-la literària, los bolquers que l'estretejaven*¹⁰], i que, de manera paral·lela, entren en escena les dues composicions poètiques sobre la figura del monarca: *Lo Pi de les Tres Branques* i *Don Jaume en Sant Jeroni*. Tots dos participen d'aquest sentit patriòtic que posa Déu al centre del món, fan un nus harmònic amb els conceptes de Fe i de Pàtria i es vinculen a la línia defensada per "La Veu del Montserrat". A *Lo Pi de les Tres Branques*, Verdaguer fa confluïr una doble simbologia religiosa (la Santíssima Trinitat) i patriòtica (els tres regnes dels Països Catalans), i l'escena que s'hi reporta succeeix durant el viatge del rei Jaume, encara nen, de Muret a Monsó. En una de les jornades, la comitiva fa nit a Campllong, i el jove rei, que dorm sota mateix del Pi de les Tres Branques, té un somni que explica l'endemà en despertar-se:

⁹ Josep Torras i Bages. *L'Església i el regionalisme i altres textos (1887-1899)*. Edició de Joan Lluís Pérez Francesch. Barcelona. Edicions de la Magrana, 1985, pàg 12.

¹⁰ Jacint Verdaguer. *Discurs dels Jocs florals de Barcelona*. "L'aucell del paradís". Dins *Prosa* (TLO I). Proa, 2002.

Com eix pi meravellós
mon regne posà tres branques,
foren tres regnes en un,
ma corona els coronava.

En forma de somni, el jove rei ha rebut una intuïció de futur, els tres regnes que reunirà sota la seva corona: Catalunya, València i les Illes Balears. A l'altre poeta, *Don Jaume en sant Jeroni*, el somni de Campllong es converteix en mandat diví. Dalt del cavall i al capdamunt de Sant Jeroni, en un matí clar en què l'esguard abasta la intuïció de Mallorca i les terres del Regne de València, una veu del cel demana a Jaume I que retorni a Catalunya les dues germanes *que prengué el moro traïdor*. Les germanes són Mallorca i València, i el poeta en justifica la conquesta per encàrrec diví:

A rescatar les catives,
Maria, guiau-me vós;
a mon pit donau coratge,
a mon braç força i braó,
i si al pujar a la serra
'vui me deien rei hermós,
quan tornaré a visitar-vos
me diran Conqueridor!

Les edicions de l'obra montserratina de Verdaguer

L'any 1880, en la plenitud del mil·lenari de Montserrat, Verdaguer havia publicat per separat dos volums, *Cançons de Montserrat* i *Llegenda de Montserrat*. Nou anys més tard, el 1889, sortí la segona edició encara en solitari de *Llegenda de Montserrat*, per bé que amb variants ortogràfiques i l'augment d'un cant que la feia passar de dotze a tretze, a causa de separar, del primitiu cant novè on anava intercalada, la composició patriòtica *Les barres de sang*. Deu anys més tard i a l'estampa de F. X. Altés, mossèn Cinto va aplegar tota la seva producció montserratina en un sol volum, *Montserrat. Legendari, Cançons, Odes* (1899), en una edició que, prèviament, va sortir en forma de fulletó al periòdic "El Sarrianiés", que dirigia Carles Viada i Lluch, entre l'agost de 1898 i el gener de 1899. Finalment, l'any 1902, va sortir una nova edició de *Montserrat. Legendari, Cançons, Odes*, a la

mateixa estampa de F.X. Altés, que Verdaguer, segons Maur M.Boix¹¹, encara va poder veure abans de morir.

La *Llegenda de Montserrat*

A la peça major de tot el procés montserratí, *Llegenda de Montserrat*, Verdaguer va fondre en una única composició dues tradicions: la de Joan Garí, fundador de la vida monàstica montserratina, i la de la invenció de la Verge que n'iniciava la devoció amb la construcció del primer monestir. No se sap com fou que arribà a Montserrat la llegenda de fra Garí que sembla derivar de la de Jaume l'Asceta, ermità de Palestina, del segle VI, esmentat al martirologi romà. A partir del segle XVI, els historiadors dels orígens de la vida monàstica de Montserrat, l'esmenten i transmeten per tradició, i donen, com a fonts, un “retaule” i un “còdex” o “llibre molt antic”. El retaule era penjat a la vista de tothom als claustres del monestir i duia dibuixada i escrita al peu, en català i data de 1239, la història de Garí. Al “còdex”, que estudis recents identifiquen amb el *Llibre vermell de Montserrat*, just hi manquen els fulls inicials on hi havia, en llatí, la llegenda de Joan Garí. Malgrat això, existeix la còpia de transcripció ocasional que féu dom Miquel López, monjo i mestre de l'escolania de Montserrat, l'any 1715, per complaure uns monjos maurins de Saint-Germain-des-Prés. Pel que fa a la llegenda de la invenció o troballa de la Verge, també s'esmenta el mateix text del “retaule”, a continuació de la llegenda de Garí, i dóna, com a data de la troballa, l'any 880.

Explica la llegenda que l'ermità Joan Garí habitava el rocam de Montserrat duent vida d'oració i rigor penitencial. La seva fama d'home sant feia que, quan pelegrinava a Roma, les campanes toquessin soles anunciant-lo d'avançada al Papa. El diable, envejós de tanta exemplaritat, s'empescà un parany per fer-lo pecar i, mentre Llucifer, disfressat de penitent, anava al seu encontre per establir-se a Montserrat com a fals eremita veí, un altre diable posseïa el cos de Riquilda, filla de Jofre el Pilós. Dies després, el religiós que exorcitzava Riquilda va sentir la veu del mal esperit que deia, des de l'interior de la jove, que només en sortiria si li ho demanava, per espai d'una novena, Joan Garí, el penitent de Montserrat.

¹¹ Maur M. Boix, estudi introductor a l'edició de Jacint Verdaguer, *Llegenda de Montserrat*. Vic, Eumo Editorial, 1997, pàg.62.

Tot i ser un sant baró, la luxúria també habitava el fons del pobre Garí, Riquilda era una jove molt bella i nou dies seguits a la cova eren massa dies, sobretot si els mals consells de Llucifer, el fals penitent veí, n'atiaven el foc. Fins que va passar allò que el diable havia previst: un rampell de lubricitat empenyé Garí a violar Riquilda i, tot seguit, a degollar-la. Després, desesperat per la doble malesa, anà a buscar el consol de la confessió a Roma, on el Papa va imposar-li una penitència ferotge que el reduí a un estat de bèstia boscana: havia de caminar gatejant, alimentar-se d'herbes i arrels, i tenia prohibit de tocar l'aigua si no era per beure. Així passaren anys de penitència, fins que un dia, uns caçadors el van confondre amb una bèstia boscana, l'atraparen i el van dur a Barcelona on tot va quedar clar: confessà el seu crim a Jofre el Pilós i acompanyà el seguici familiar fins al lloc on havia enterrat la noia. Però així que van començar a remoure la terra, aparegué Riquilda viva i estàlvia, mercès a la felicitat intervenció de la Verge.

Si el miracle havia passat el 880, durant l'any de gràcia de 1880, mil anys després, s'esqueia la possibilitat de festivar-ho de manera extraordinària. L'Església Catòlica s'anava refent dels cops revolucionaris de la primera meitat del XIX, passava per un procés d'enfortiment, s'esforçava a recatolitzar la societat, i era amatent a aprofitar l'oportunitat d'aquestes efemèrides. Per això es van trobar a Montserrat, el 17 d'octubre de 1879, l'abat Muntades, Jacint Verdaguer, Jaume Collell i Fèlix Sardà i Salvany. El seu pla d'actuació va donar un lluïment espectacular a les festes del mil·lenari de Montserrat, que s'allargaren durant l'any 1880 i 1881, i a Jacint Verdaguer, poeta militant i al servei de l'església se li va girar feina grossa.

Ha passat més d'un segle, exactament cent vint-i-vuit anys, però els feligresos que encara pugen a Montserrat canten el *Virolai* que va compondre Verdaguer i n'hi ha molts que saben de cor algunes de les cançons i poemes que va escriure mossèn Cinto, aquell 1880.

Isidor Cònsul